

มังสะ 10 อย่าง : ห้ามรับประเคนและห้ามภิกษุฉัน

10 Mangsa OF MEAT WHICH : CAN'T BE OFFERED TO MONKS AND WHICH MONKS ARE FORBIDDEN TO EAT

พระอัครภิกษุณี สิริวฑฒโน.ดร. Mr. Timothy Walker

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

Thanit_loonlawan@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการถวายสิ่งของแด่พระภิกษุสงฆ์ที่ญาติโยมควรปฏิบัติ 2. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับมังสะ 10 อย่าง : ห้ามรับประเคนและห้ามภิกษุฉัน ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และเอกสารตำราทางวิชาการ พบว่า การทำบุญทำกุศลตามหลักพระพุทธศาสนาให้ถูกต้องเหมาะสมแก่กาลเทศะนั้น พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้ในเรื่องกาลิกทั้ง 4 อย่าง ได้แก่ ยาวะกาลิก ยามะกาลิก สัตตาคะกาลิก และยาวะชีวิก และมังสะ 10 อย่าง : ห้ามรับประเคนและห้ามภิกษุฉัน ประกอบไปด้วย 1. เนื้อมนุษย์ 2. เนื้อช้าง 3. เนื้อม้า 4. เนื้อเสือเหลือง 5. เนื้อเสือโคร่ง 6. เนื้อเสือดาว 7. เนื้อหมี 8. เนื้อราชสีห์ 9. เนื้อสุนัข 10. เนื้องู

คำสำคัญ : มังสะ. ประเคน. ภิกษุ

Abstract

This academic article has 2 objectives. namely. 1) to study the offerings which are appropriate for relatives to give to monks; 2) to study the analysis of the 10 types of meat that monks are forbidden to eat or receive. as detailed in the Pali Canon. This is a documentary study. researching the Buddhist scriptures. academic texts. as well as views and theories. It was seen that the Buddha taught that good and correct behaviour according to the principles of Buddhism. appropriate to the time and place. consists of Kalik 4. that is Yavakalik. Yamakalik. Sattakalik and Yavajivik. and 10 types of meat which monks are forbidden to receive or eat in the Pali Canon. that is. meat of 1) humans. 2) elephants. 3) horses. 4) hyenas. 5) tigers. 6) leopards. 7) bears. 8) lions. 9) dogs. and 10) snakes. Importantly. there are views and theories regarding things which are forbidden for monks. such as that a monk should not eat the meat of an animal which has been killed purposely to offer to him. and he should not be asked what types of food he likes. or whether he likes the food offered or not. as this is especially inappropriate.

Keywords : meat. give. monk

บทนำ

การทำบุญทำกุศลตามหลัก พระพุทธศาสนาให้ถูกต้องเหมาะสมแก่กาลเทศะนั้น พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้ในเรื่องกาลิกทั้ง 4 อย่าง ได้แก่ ยาวะกาลิก ยามะกาลิก สัตตาหะกาลิก และยาวะชีวิก ดังนี้ 1. ยาวะกาลิก หมายถึง อาหารทุกชนิดที่พระภิกษุสามารถฉันได้ เช่น ข้าว ข้าวต้ม ขนม ผลไม้ รากไม้ หัวเผือก หัวมัน ถั่ว งา เนื้อสัตว์ต่างๆ รวมทั้ง ซีอิ้ว น้ำปลา น้ำผลไม้ ฯลฯ ที่เราสังเคราะห์เป็นอาหารนั้น เรียกว่าโภชนะทั้ง 5 อย่าง เป็นสิ่งที่พระภิกษุสามารถฉันได้เฉพาะตอนเช้า ไปจนถึงเที่ยงวันเท่านั้น ไม่ว่าพระภิกษุจะฉันมือเดียวก็ดี หรือฉันสองมือก็ดี ถ้าไม่กินเที่ยงก็ไม่ผิดศีลไม่ผิดธรรมวินัยอะไร แต่ห้ามไม่ให้ฉันตอนเย็น ถ้าพระภิกษุไปฉันตอนเย็น คือ ตั้งแต่เลยเที่ยงไปแล้ว จะผิดศีลผิดพระธรรมวินัย (พระวินัยปิฎก.2539 : 25)

พระพุทธองค์ทรงตรัสว่าให้พระภิกษุปฏิบัติตนเป็นโสดจะสัตตาหะ คือ เป็นเป้ง่ายสอนง่าย เป็นสุภะรัตตา คือ เป็นผู้เลี้ยงง่าย พระภิกษุต้องไม่เป็นผู้เลี้ยงยาก ถ้าโยมไปคิดให้ตนเองเกิดทุกข์ยากกับการเลี้ยงอาหารพระ หรือพระภิกษุจะไปบอกญาติโยมว่าอยากฉันอาหารอย่างโน้นอย่างนี้ก็ได้ ผิดศีลอีก ญาติโยมถวายสิ่งใดมากก็ได้ฉันสิ่งนั้น ถ้าฉันไม่ได้ก็ไม่ต้องฉัน ถ้าฉันแล้วปวดท้อง ฉันแล้วไม่ค่อยสบาย เป็นของแสลง เราก็ไม่จำเป็นต้องฉัน แต่เรารับประทานได้ พระภิกษุควรเลือกแกล่งที่ฉันแล้วถูกกับธาตุขันธ์ ถูกกับร่างกายของเราให้ฉันได้ ถ้าพระภิกษุจะฉันอาหารมังสวิรัตก็ให้เลือกฉันเอง ไม่ต้องพูดบอกโยมให้ถวายแต่อาหารมังสวิรัต ถ้าโยมถวายเนื้อสัตว์มาก็รับประทานไว้แล้วเลือกแกล่งที่ถูกกับร่างกายของเราเท่านั้นก็ได้ ยกเว้นมังสะ 10 อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามไม่ให้รับประทานและห้ามไม่ให้พระภิกษุฉัน ได้แก่ 1. เนื้อมนุษย์ 2. เนื้อช้าง 3. เนื้อม้า 4. เนื้อเสือเหลือง 5. เนื้อเสือโคร่ง 6. เนื้อเสือดาว 7. เนื้อหมี 8. เนื้อราชสีห์ 9. เนื้อสุนัข 10. เนื้องู ด้วยเหตุดังนี้คือ 1. ห้ามฉันเนื้อมนุษย์ ด้วยเหตุแห่งอุบาสิกาสูปยามีศรัทธาเลื่อมใสภิกษุถึงแก่สละเนื้อของตนเอง นำไปต้มถวายแก่ภิกษุผู้อาพาธ จนตัวเองต้องเจ็บป่วย พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติห้ามแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาคนที่มิศรัทธาเลื่อมใสมีอยู่ เขาสละเนื้อของเขาถวายก็ได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันเนื้อมนุษย์ รูปใดฉัน ต้องอาบัติถุลลัจจัย อนึ่ง ภิกษุยังมิได้พิจารณา ไม่พึงฉันเนื้อ รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ” 2. ห้ามฉันเนื้อช้าง ในสมัยนั้น ช้างหลวงล้มลงหลายเชือก และเมื่ออศัตคตอาหาร ประชาชนพากันบริโภคเนื้อช้าง และถวายแก่ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต เมื่อภิกษุฉันเนื้อช้าง ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ช้างเป็นราชพาหนะ ถ้าพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบ คงไม่ทรงเลื่อมใสต่อภิกษุเหล่านั้น พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติห้ามแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันเนื้อช้าง รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ” 3. ห้ามฉันเนื้อม้า สมัยต่อมาม้าหลวงตายมาก และเมื่ออศัตคตอาหาร ประชาชนพากันบริโภคเนื้อม้า และถวายแก่ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต เมื่อภิกษุฉันเนื้อม้า ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ม้าเป็นราชพาหนะ ถ้าพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบ คงไม่เลื่อมใสต่อภิกษุเหล่านั้นพระผู้มีพระภาค จึงทรงบัญญัติห้ามแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันเนื้อม้า รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ” 4. ห้ามฉันเนื้อสุนัข สมัยต่อมาถึงคราวอศัตคตอาหาร ประชาชนพากันบริโภคเนื้อสุนัข และถวายแก่ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต เมื่อภิกษุทั้งหลายฉันเนื้อสุนัข ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ฉันเนื้อสุนัขเล่า เพราะสุนัขเป็นสัตว์น่าเกลียด น่าชัง พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติห้ามแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ

ไม่พึงฉันทเนื้อสุนัข รูปใดฉันท ต้องอาบัติทุกกฏ” 5. ห้ามฉันทเนื้อหมู สมัยต่อมา ถึงคราวอัตคัดอาหาร ประชาชนพากันบริโภคเนื้อหมู และถวายแก่พวกภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต เมื่อภิกษุทั้งหลายฉันทเนื้อหมู ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่าเณรพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ฉันทเนื้อหมูเล่า เพราะงูเป็นสัตว์น่าเกลียดน่าชัง รวมทั้งพระยานาคชื่อสุปัสสะก็เข้าไปทูลขอว่าอย่าฉันทเนื้อหมู พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันทเนื้อ รูปใดฉันท ต้องอาบัติทุกกฏ” 6. ห้ามฉันทเนื้อราชสีห์ สมัยต่อมา พวกพรานฆ่าราชสีห์แล้วบริโภคเนื้อราชสีห์ และถวายแก่พวกภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต พวกภิกษุฉันทเนื้อราชสีห์แล้วอยู่ในป่า ผูกราชสีห์ฆ่าพวกภิกษุเสีย เพราะได้กลิ่นเนื้อราชสีห์พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันทเนื้อราชสีห์รูปใดฉันท ต้องอาบัติทุกกฏ” 7. ห้ามฉันทเนื้อเสือโคร่ง

สมัยต่อมา พวกพรานฆ่าเสือโคร่งแล้วบริโภคเนื้อเสือโคร่ง และถวายแก่พวกภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต พวกภิกษุฉันทเนื้อเสือโคร่งแล้วอยู่ในป่า เหล่าเสือโคร่งฆ่าพวกภิกษุเสีย เพราะได้กลิ่นเนื้อเสือโคร่งพระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันทเนื้อเสือโคร่ง รูปใดฉันท ต้องอาบัติทุกกฏ” 8. ห้ามฉันทเนื้อเสือเหลือง สมัยต่อมา พวกพรานฆ่าเสือเหลือง แล้วบริโภคเนื้อเสือเหลือง และถวายแก่พวกภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต พวกภิกษุฉันทเนื้อเสือเหลืองแล้วอยู่ในป่า เหล่าเสือเหลืองฆ่าพวกภิกษุเสีย เพราะได้กลิ่นเนื้อเสือเหลือง พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันทเนื้อเสือเหลือง รูปใดฉันทต้องอาบัติทุกกฏ” 9. ห้ามฉันทเนื้อหมี สมัยต่อมา พวกพรานฆ่าหมีแล้วบริโภคเนื้อหมี และถวายแก่พวกภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต พวกภิกษุฉันทเนื้อหมีแล้วอยู่ในป่า เหล่าหมีฆ่าพวกภิกษุเสียเพราะได้กลิ่นเนื้อหมีพระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันทเนื้อหมี รูปใดฉันท ต้องอาบัติทุกกฏ” 10. ห้ามฉันทเนื้อเสือดาว สมัยต่อมา พวกพรานฆ่าเสือดาวแล้วบริโภคเนื้อเสือดาว และถวายแก่พวกภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาต พวกภิกษุฉันทเนื้อเสือดาวแล้วอยู่ในป่า เหล่าเสือดาวฆ่าพวกภิกษุเสีย เพราะได้กลิ่นเนื้อเสือดาว พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติห้ามภิกษุทั้งหลายว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันทเนื้อเสือดาว รูปใดฉันท ต้องอาบัติทุกกฏ”(พระวินัยปิฎก.2539 : 408)

ด้วยสาเหตุนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษามังสะ 10 อย่าง : ห้ามรับประทานและห้ามภิกษุฉันท มีเนื้อหาเกี่ยวกับมังสะ 10 อย่าง : ห้ามรับประทานและห้ามภิกษุฉันทเพื่อเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการถวายสิ่งของแด่พระภิกษุสงฆ์ที่ญาติโยมควรปฏิบัติและมังสะ 10 อย่าง : ห้ามรับประทานและห้ามภิกษุฉันท

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการถวายสิ่งของแด่พระภิกษุสงฆ์ที่ญาติโยมควรปฏิบัติ
2. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับมังสะ 10 อย่าง : ห้ามรับประทานและห้ามภิกษุฉันท

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิชาการนี้เป็นเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยได้แบ่งเป็นขั้นตอนรายละเอียดดังนี้

1. เพื่อประเมินองค์ความรู้ในมังสะ 10 อย่าง : ห้ามรับประทานและห้ามภิกษุฉัน โดยทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมังสะ 10 อย่าง อาหารที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามฉัน
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบไปด้วย 1.ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา 2.ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสาธารณสุข 3.ผู้ทรงคุณวุฒิด้านอาหาร
3. การจัดประชุมย่อย การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้จัดประชุมย่อยเพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้ได้ตกผลึกและมีคุณภาพตลอดจนถึงผู้ทรงคุณวุฒิ ในที่นี้ประกอบไปด้วย 1.ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา 2.ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสาธารณสุข 3.ผู้ทรงคุณวุฒิด้านอาหาร
4. เครื่องมือการวิจัยประกอบไปด้วย แบบสอบถาม แบบสำรวจและเอกสารประชุมกลุ่มย่อย
5. การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
6. วิเคราะห์ข้อมูล
7. สรุปข้อมูลการวิจัย
8. นำงานวิจัยไปเผยแพร่ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

การอภิปรายผล

บทความวิชาการเรื่อง มังสะ 10 อย่าง : ห้ามรับประทานและห้ามภิกษุฉัน ผู้วิจัยได้ทำการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้คือ

การถวายสิ่งของแด่พระภิกษุสงฆ์ที่ญาติโยมควรปฏิบัติ ซึ่งมีงานวิจัยที่สอดคล้องและสนับสนุนดังนี้คือ พฤติกรรมการตักบาตรและถวายภัตตาหาร เพื่อสุขภาพที่ดีของพระสงฆ์ พบว่า การปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนในการตักบาตรและถวายภัตตาหารอยู่บนฐานความเชื่อเรื่องบุญและการเวียนว่ายตายเกิด จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจในเรื่องบุญและพฤติกรรมการดูแลสุขภาพมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมการตักบาตรและถวายภัตตาหาร พฤติกรรมการฉันภัตตาหารและน้ำปานะ และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพล้วนเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาสุขภาพพระสงฆ์ ทั้งนี้แนวทางที่เหมาะสมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพที่ดีให้แก่พระสงฆ์ประกอบด้วย 1) พุทธศาสนิกชนใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองเลือกอาหารที่มีคุณภาพก่อนถวาย 2) พระสงฆ์ดูแลสุขภาพตนเองจากพฤติกรรมการฉัน การออกกำลังกาย การลด ละ เลิก สิ่งที่ไม่ส่งผลกระทบต่อร่างกาย การดูแลสุขภาพใจควบคู่สุขภาพกาย การตรวจร่างกายประจำปีและพบแพทย์เมื่อมีอาการเจ็บป่วย 3) ผู้จำหน่ายอาหารที่ใส่ใจกระบวนการผลิตให้สด สะอาด และมีคุณภาพ ดังนั้นพุทธศาสนิกชนที่ตักบาตรและถวายภัตตาหารด้วยอาหารที่สร้างเสริมให้พระสงฆ์มีสุขภาพดี จึงเป็นการตอบโจทย์ความเชื่อเรื่องบุญของพุทธศาสนิกชน และพระสงฆ์จะมีสุขภาพดีนั้นจะต้องมีพฤติกรรมการฉันภัตตาหารอย่างถูกหลักโภชนาการ และมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพอย่างเหมาะสม เพื่อที่จะเป็นนาบุญให้พุทธศาสนิกชนได้ปลูกได้เก็บเกี่ยวบุญ องค์ประกอบเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการช่วยทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่กับสังคมไทยสืบไป

มังสะ 10 อย่าง : ห้ามรับประทานและห้ามภิกษุฉัน ซึ่งมีงานวิจัยที่สอดคล้องและสนับสนุนดังนี้คือ การศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารและการดูแลสุขภาพตนเองของพระภิกษุสงฆ์ในเขตทวีปนากรุงเทพมหานคร พบว่า พระภิกษุสงฆ์มีพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารไม่เหมาะสม ร้อยละ 80.70 รองลงมาคือ พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เหมาะสม ร้อยละ 10.50 และมีพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารที่ต้องปรับปรุง ร้อยละ 8.80 ส่วนใหญ่ไม่ตรวจสุขภาพประจำปีจึงส่งผลให้พระภิกษุสงฆ์เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองในเวลาเจ็บป่วย ส่วนใหญ่ใช้วิธีการพึ่งพาตนเอง ร้อยละ 78.95 เวลาป่วยไข้ตัวร้อน ด้วยการหายากินเองซื้อยาจากร้านขายยาทั่วไป นอนพักผ่อนกินยาพาราเซตามอล ฯลฯ รองลงมาคือพึ่งพาผู้อื่น เช่น ญาติลูกศิษย์วัดโยมนำและโยมแม่ นำไปรักษาที่โรงพยาบาลกรณีมีอาการรุนแรง ร้อยละ 10.52 มีการศึกษาด้านความสัมพันธ์ของตัวแปรประชากรไม่พบความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารและการดูแลสุขภาพตนเองของพระภิกษุ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การถวายสิ่งของแด่พระภิกษุสงฆ์ที่ญาติโยมควรปฏิบัติ พบว่า การถวายสิ่งของต่าง ๆ ให้แก่พระภิกษุรับเรียกว่าประเคนสิ่งของ เราควรทำความเข้าใจให้รู้ก่อนว่าทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมและถูกต้องดี ในการประเคนของนั้นขนาดและน้ำหนักของสิ่งที่จะประเคนนั้น ควรจะเป็นสิ่งของพอบุรุษมีกำลังยกคนเดียวได้ หรือไม่หนักเกินไป เพื่อจะยกประเคนได้สะดวกและพระก็รับประเคนได้สะดวกเช่นกัน ส่วนสิ่งของที่น้ำหนักเบาและขนาดเล็กน้อยนั้นก็ไม่มีปัญหาอะไรเมื่อหากว่าทายกจัดเตรียมสิ่งของเหล่านั้นเสร็จแล้วพระก็นั่งเรียบร้อยดี เราก็ถือสิ่งของเหล่านั้นเข้าไปใกล้พระให้ได้หัตถบาท คือให้ห่างกันประมาณ 1 คอศับ หรือ 2 คอศพอเหมาะสมกับสถานที่นั้น ๆ ด้วย แล้วยกของนั้นประเคนพระภิกษุ ให้สูงพอแมวลอดได้ พระภิกษุก็น้อมรับสิ่งของที่โยมถวายแก่ตนด้วยความเคารพเช่นกัน การรับประเคนสิ่งของนั้น ถ้าโยมยกของถวาย 2 มือ พระก็ต้องรับของ 2 มือ ถ้าโยมยกของถวายมือเดียว พระก็รับของมือเดียวเช่นกัน ถือว่าถูกต้องในการประเคนสิ่งของสำหรับโยมผู้ชายถ้าหากว่าเป็น โยมผู้หญิง ประเคนสิ่งของแก่พระภิกษุนั้น ก็ควรระวังห่างจากพระภิกษุประมาณ 2 คอศ หรือให้เหมาะสมกับสถานที่นั้น ๆ พระภิกษุเมื่อจะรับประเคนสิ่งของจากโยมผู้หญิงนั้น ก็ควรมีผ้าสำหรับรับประเคน หรือผ้าที่ควรหาได้ว่าเหมาะสมก็ได้แล้ววางผ้านั้นลงที่ตรงหน้าของตนให้เรียบร้อยแล้วโยมผู้หญิงก็น้อมสิ่งของที่จะถวายพระวางลงบนผ้าที่พระท่านจัดผู้ไว้ด้วยความเคารพ ถ้าโยมยกของถวาย 2 มือ พระก็ต้องจับผ้า 2 มือ ถ้าโยมยกของถวายมือเดียว พระก็จับผ้ามือเดียวเช่นกัน ด้วยความเคารพในสิ่งของที่ตนบริจาทานด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย จึงเรียกว่าเป็นการประเคนสิ่งของให้พระภิกษุอย่างถูกต้อง และแลดูสวยงามเหมาะสมในทางพระพุทธศาสนา ข้อพิจารณาเพิ่มเติมในการเรื่องของถวายที่เป็นอาหารหรือน้ำปานะ โดยสามารถแบ่งตามกาล (เวลา) ได้ดังนี้

(1) ยาวกาลิก คือของที่รับและฉันได้ระหว่างเช้าถึงเที่ยงเท่านั้น คือพวกอาหารหนักประจํามื้อ ได้แก่ข้าว ปลาอาหารทั้งหลาย เนื้อ นม ปลา ผลไม้ ธัญพืช ขนม ดังนั้น เครื่องดื่มที่ทำมาจาก เมล็ดพืชต่างๆ เช่น ธัญพืช ถั่วเหลือง เมล็ดงา จึงไม่สามารถฉันได้หลังเที่ยง ผู้ใดถวายสังฆทานและมีเครื่องดื่ม ดังกล่าว หากถวายหลังเที่ยงก็ควรเอาออกเสีย

(2) ยามกาลิก รับไว้ได้ฉันข้าววันเดียวคืนเดียว เมื่อถึงรุ่งเช้าอีกวันไม่อาจฉันได้อีก ต้องสละให้ผู้อื่น (ที่ไม่ใช่พระ) ได้แก่พวกน้ำปานะต่างๆ คือน้ำผลไม้คั้นต่างๆ แต่หากท่านสละออกไปแล้ว โยมหรือผู้ดูแลสามารถจัดถวายให้ท่านดื่มได้ใหม่ แต่ว่าพระไม่สามารถเก็บน้ำปานะไว้มากกว่าหนึ่งคืน น้ำผลไม้ที่ฉันหลังเที่ยงนั้นต้องเป็นน้ำผลไม้ที่มีลูกไม่ใหญ่กว่าผลส้ม และต้องกรองกากออกให้หมดก่อน น้ำแครอท จัดเป็นผักและเป็นพวกหัว ก็ไม่สามารถดื่มได้เช่นกัน บางคนบอกว่า เอาแตงโมไปปั่น เป็นน้ำแตงโม พระฉันไม่ได้ ก็ให้ดูว่าเราปั่นเนื้อแตงโม และผลของแตงโมก็ใหญ่กว่าผลส้ม ส่วนน้ำส้มที่ขายบรรจุกล่อง ซึ่งมีกากอยู่ด้วยก็ไม่ควรถวายพระหลังเที่ยง เลือกลงเป็นประเภทไม่มีกาก โดยดูจากกล่องที่เขียนไว้ หากมีกากก็ควรดลเสีย

(3) สัตตหาลิก ของที่รับแล้วสามารถเก็บไว้ค่อยๆ ทยอยฉันได้ในช่วงระยะ 7 วัน ถ้าเกิน 7 วัน ต้องสละให้ผู้อื่น ได้แก่ เนยข้น เนยใส น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ช็อคโกแลตต้องเป็นชนิดที่ไม่มีนม เพราะช็อคโกแลตทำมาจาก โกโก้

(4) ยาวชิริก รับไว้แล้วเก็บไว้ฉันได้ตลอดไป ได้แก่การรักษาโรคทุกประเภท ดังนั้นการพิจารณาว่าเป็นอาหารหรือไม่ ไม่เพียงดูที่การเคี้ยว แต่ให้ดูจากประเภทของถวาย อย่างเช่น โจ๊กก็ไม่ต้องเคี้ยว แต่ว่าเป็นจำพวกข้าววจึงถือเป็นอาหาร ต้องไตร่ตรองก่อนถวาย คนที่ถวายก็จะได้บุญจากการหาของปราณีตมาถวายพระ และเราเอง ก็ไม่ทำให้พระต้องอาบัติและผิวนัย สิ่งของที่ทรงห้ามมิให้ภิกษุจับต้อง ทรงเรียกสิ่งของดังกล่าวว่า วัตถุอนามาส จึงไม่นิยมนำไปประเคนถวายพระภิกษุ

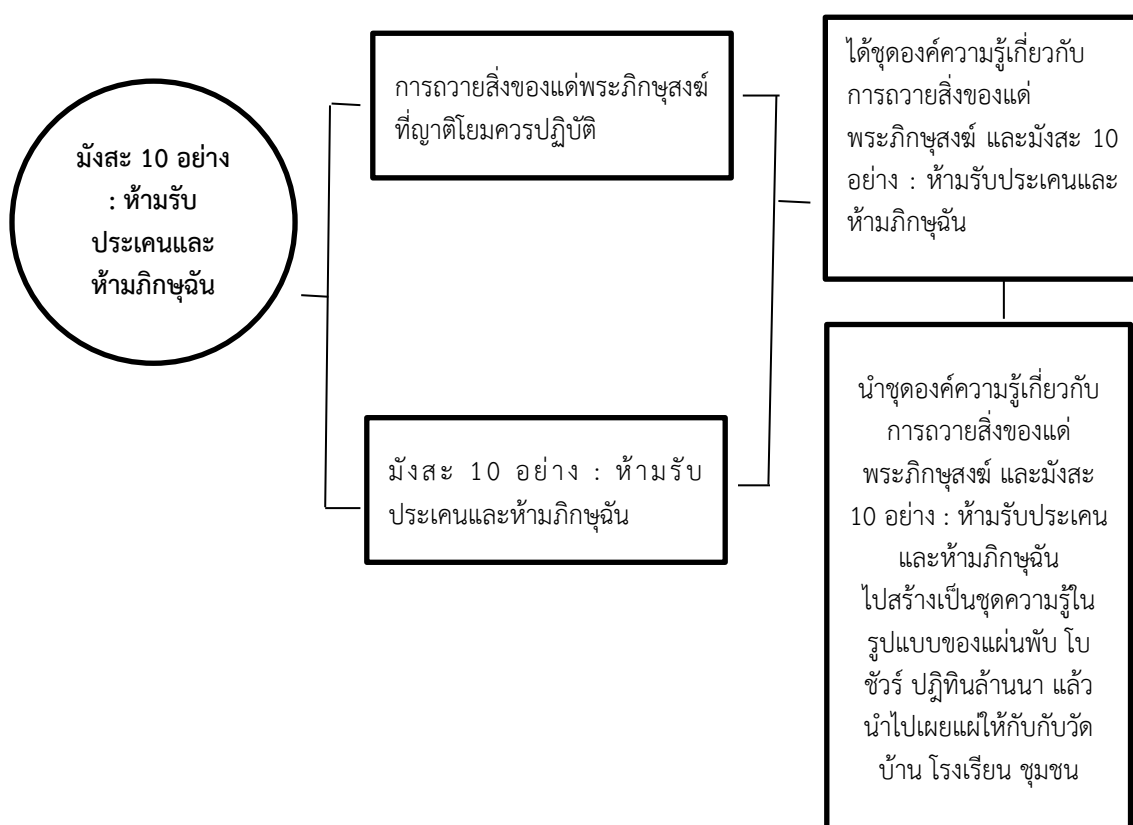
มังสะ 10 อย่าง : ห้ามรับประเคนและห้ามภิกษุฉัน พบว่า อาหารที่ต้องห้ามสำหรับพระภิกษุสงฆ์เป็นอาหารที่ไม่ควรแก่สมณะบริโภคได้แก่ เนื้อ 10 ชนิด และอาหารที่ปรุงด้วยเนื้อ 10 ชนิด ดังนี้ 1. เนื้อมนุษย์ รวมถึงเลือดมนุษย์ด้วย 2. เนื้อช้าง 3. เนื้อม้า 4. เนื้อสุนัข 5. เนื้องู 6. เนื้อราชสีห์ (สิงโต) 7. เนื้อเสือโคร่ง) 8. เนื้อเสือเหลือง 9. เนื้อหมี 10.เนื้อเสือดาว ส่วนเนื้อสัตว์นอกเหนือจากนี้ถ้าเป็นเนื้อที่ยังดิบ (ยังไม่สุกด้วยความร้อนจากไฟ) ทรงห้ามฉันถ้าสุกแล้วอนุญาตให้ฉันได้ และเนื้อสัตว์ที่ฆ่าเจาะจงทำถวายพระภิกษุสามเณร ถ้าพระภิกษุไม่ได้เห็นการฆ่านั้น ไม่ได้ยินมาก่อนว่าเขาจะจง ไม่ได้สงสัยว่าเขาฆ่าเพื่อเป็นของเฉพาะเจาะจงแก่ตนก็ขบฉันได้ไม่มีโทษว่าเนื้อที่ทำให้สุกแล้วท่านได้เรียกว่า "ปวัตตะมังสะ" คือเนื้อที่มีอยู่แล้ว เนื้อที่เป็นไปโดยปกติ มาทำให้สุกท่านได้ ฉันได้ ห้ามประเคน เนื้อดิบ ปลาดิบ ขาขมิ ลาบเนื้อชาวอีสานกึ่งสุกกึ่งดิบ หรือดิบล้วนๆ ผสมเลือดห้ามเนื้อสัตว์ที่เจาะจงฆ่าเพื่อจะมาถวาย "อุทิสสมังสะ" มาทำอาหารโดยตรงเพื่อพระภิกษุ สามเณร แต่ถ้าพระภิกษุไม่เห็นการฆ่า ไม่ได้ยินเสียงร้อง ไม่ได้สงสัยว่าฆ่ามาเพื่อถวายเจาะจง ไม่เป็นโทษ กรณีผลไม่มีเมล็ด ควรทำการปกและเมล็ดทำให้เป็น "กัปปิยะ" เสียก่อนแล้วค่อยประเคนถวายเพื่อไม่ให้ท่านผิดพระวินัย อาหารที่มีสุราผสม เช่น อาหารจีนบางชนิด ของหมักดองบางชนิด ข้าวหมัก ดังนั้นแล้ว “การห้ามจับต้องวัตถุเป็นอนามาสนี้ไม่ได้มาโดยตรงในบาลี พระอรรถกถาจารย์เทียบเคียงนัยในวินิตวัตถุ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับ พระธรรมวินัยที่ว่าด้วยมังสะ 10 อย่างที่ทรงห้ามพระสงฆ์ให้ชัดเจน แล้วนำมา ถอดองค์ความรู้อธิบายให้ชัดเจนขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ประกอบไปด้วย เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะ อำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และ ผู้ว่าราชการจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัยและพัฒนา

นำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา มังสะ 10 อย่าง : ห้ามรับประทานและห้ามภิกษุฉัน ไปสร้างชุดความรู้ ดังต่อไปนี้คือ

References

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2560). พระไตรปิฎกและ อรรถกถาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระอานนท์ อานนโท. (2559). พฤติกรรมการตักบาตรและถวายภัตตาหาร เพื่อสุขภาพที่ดีของพระสงฆ์. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 “งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการใช้สังคม”

(Research and Creative Work on Buddhism for Social Service)

วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชวนพิศ สุทธิแสนีย์. (2560). การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารและการดูแลสุขภาพตนเองของพระภิกษุสงฆ์
ในเขตทวีวัฒนากรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สายันต์ ไพเราะจิตตร. (2559). อาหารที่พระสงฆ์ฉันได้. นนทบุรี : ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์.

สายันต์ ไพเราะจิตตร. (2560). อาหารที่อุบาสก อุบาสิกา ควรถวายให้กับพระสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : บริษัทศูนย์
การพิมพ์แก่น จันทร์ จำกัด

สุนีย์ ทองจันทร์ และคณะ. (2560). คติและแนวคิดเกี่ยวกับการฉันภัตตาหารของที่พระสงฆ์: ศึกษากรณีเกาะเมือง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

อาหารที่พระสงฆ์ฉันได้หลังเวลาเพล : ยามวิกาล

food which monks may eat after the midday meal time through to night-time

พระครูธีรศาสนไพศาล.พระครูไพโรจน์ศรีรักษ์.ดร.

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

Thanit_loonlawan@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องอาหารที่พระสงฆ์ฉันได้หลังเวลาเพล : ยามวิกาล มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการถวายอาหารในสมัยครั้งพุทธกาล 2. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับอาหารที่ภิกษุฉันได้หลังเวลาเพล : ยามวิกาล ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และเอกสารตำราทางวิชาการ พบว่า การถวายอาหารในสมัยครั้งพุทธกาล เป็นพระวินัยของพระภิกษุ ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ในพระศาสนาช่วงแรก พระภิกษุฉันเพียงมื้อเดียว พอต่อมาเมื่อมีภิกษุมากขึ้น ก็มีการบิณฑบาตขออาหาร ตลอดทั้งวันจนถึงกลางคืน จนชาวบ้านติเตียน พระพุทธเจ้าจึงบัญญัติพระวินัยให้ฉันอาหารภายในเวลาที่กำหนดคือ แต่เช้าถึงเพล 1. เพื่อให้ภิกษุฉันน้อย 2. เพื่อไม่ให้รบกวนชาวบ้านมากเกินไป คุณค่าของการถวายอาหารในสมัยครั้งพุทธกาล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า เมื่อเราฉันอาหารในเวลาก่อนภัตต์ครั้งเดียว ย่อมรู้สึกคุณ คือความเป็นผู้มีอาพาสน้อย มีโรคเบาบาง ภายเบา มีกำลัง และอยู่สำราญ อีกประการหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต น้ำปานะ หรือน้ำดื่ม 8 ชนิดคือ 1. น้ำปานะที่ทำด้วยผลมะม่วง 2. น้ำปานะที่ทำด้วย ผลหว้า 3. น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลกล้วยไม้เมล็ด 4. น้ำปานะที่ทำด้วยผลกล้วยไม้เมล็ด 5. น้ำปานะที่ทำด้วยผลมะขาง 6. น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลจันทน์ หรือผลองุ่น 7. น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลเหง้าบัว 8. น้ำปานะที่ทำด้วยผลมะปราง หรือผลลิ้นจี่

คำสำคัญ : อาหาร.พระสงฆ์.ยามวิกาล

Abstract

This is an academic article concerning food which monks may eat after the midday meal time through to night-time. It has two objectives. namely. 1) to study the offering of food during the time of the Buddha. and 2) to study the types of food which monks may eat after the midday meal time until night-time. This is a documentary study. researching the Pali Canon and academic texts. It is seen that the offering of food in the time of the Buddha. which the Buddha laid down in the Vinaya from the first period of Buddhism. was limited to one meal per day. Later on. as the number of monks increased. the monks would go out with their alms bowls all day and into the night. until the villagers complained. The Buddha then ruled that food should be eaten during

the appointed period. from morning until midday. 1) so that monks would be satisfied with what they had. and 2) in order not to inconvenience the villagers too much. The worth of offering food during the time of the Buddha: the Blessed One stated that when we eat only a single meal. we appreciate the benefit. that we are rarely sick. have only minor illnesses. the body is light. full of energy and contented. In addition. the Buddha allowed eight types of beverage or drink. which are 1) mango juice. 2) black plum juice. 3) banana juice with seeds. 4) banana juice without seeds. 5) masang juice. 6) juice made with sandalwood or grapes. 7) juice made from rhizomes. and 8) plum or lychee juice.

Keywords : food. monks. night-time

บทนำ

ความเป็นมาของการถวายอาหารในสมัยครั้งพุทธกาล สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราฉันอาหารในเวลาก่อนภัตตครั้งเดียว เมื่อเราฉันอาหารในเวลาก่อนภัตตครั้งเดียว ย่อมรู้สึกถึงคุณ คือความเป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง กายเบา มีกำลัง และอยู่สำราญ ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้เธอทั้งหลายจงมา จงฉันอาหารในเวลาก่อนภัตตครั้งเดียวเถิด และความสำคัญของการถวายอาหารในสมัยครั้งพุทธกาล เป็นพระวินัยของพระภิกษุ ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ในพระศาสนาช่วงแรก พระภิกษุฉันเพียงมื้อเดียว พอต่อมาเมื่อมีภิกษุมามากขึ้น ก็มีการบิณฑบาตขออาหาร ตลอดทั้งวันจนถึงกลางคืน จนชาวบ้านติเตียน พระพุทธเจ้าจึงบัญญัติพระวินัยให้ฉันอาหาร ภายในเวลาที่กำหนดคือ ตั้งแต่เช้าถึงเพล 1.เพื่อให้ภิกษุมักน้อย 2.เพื่อไม่ให้รบกวนชาวบ้านมากเกินไป คุณค่าของการถวายอาหารในสมัยครั้งพุทธกาล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า เมื่อเราฉันอาหารในเวลาก่อนภัตตครั้งเดียว ย่อมรู้สึกถึงคุณ คือความเป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง กายเบา มีกำลัง และอยู่สำราญ และสภาพปัญหาของการถวายอาหารในสมัยครั้งพุทธกาล คือ อาหารในสมัยพุทธกาล ก็โดยทั่วไปก็ไม่ได้ต่างจากปัจจุบัน ที่สืบต่อมาจนบัดนี้ และชาวบ้านทั่วไปก็ทาน 3 มื้อ ซึ่งก่อนที่พระพุทธเจ้าจะบัญญัติสิกขาบท ห้ามพระภิกษุ ฉันในเวลาวิกาล ก่อนหน้านั้น พระภิกษุก็บิณฑบาต ตอนเย็น ตอนค่ำ ซึ่งก็ทำให้ฆราวาส ติเตียนในการกระทำ และทำให้ทุกข์สลดใจ เมื่อได้เห็นพระภิกษุเดินบิณฑบาตในตอนค่ำ เพราะสำคัญว่าเป็นปศุจ เป็นตน และอีกอย่างในสมัยพุทธกาล อาหารหายาก จะกินทั้งกินขว้างเป็นเศษฐฐีตลอดวันคงยาก ไม่มีเขเวนให้ไปแฉะซื้อด้วย ที่สำคัญพระนั้นบิณฑบาตรอบเดียว จะเก็บอาหารไว้นานก็คงเสีง่ายไม่มีตู้เย็น การกินมื้อเดียว นั้นก็ตามวิถีเบียดเบียนแต่พอดี ที่เหลืออยู่ก็ตัวเอง ปลอ่ยวาง ทำใจให้นิ่งก็อยู่ได้ (พระวินัยปิฎก.2539 : 25)

อาหารที่พระสงฆ์ฉันได้ในเวลาเพล ประกอบไปด้วย สิ่งที่พระฉันได้เช้า เที่ยง (ยาวกาลิก) กล่าวง่าย ๆ คือ โภชนะ หรือภัตตาหารทั่ว ๆ ไป และอาหารที่พระสงฆ์ฉันได้ในเวลาหลังเพล ประกอบไปด้วย สิ่งที่พระฉันได้ตลอดทั้งวัน (ยามกาลิก) เก็บไว้ฉันวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง. สัตตทากาลิก เก็บไว้ฉัน 7 วัน. ยาวชิวิก เก็บไว้ฉันได้ตลอดชีวิต) ท่านได้กล่าวไว้แล้วในกาลิกนั้นๆ ในที่นี้กล่าวรวม ๆ ว่าฉันได้ตลอดทั้งวัน ตั้งแต่ น้ำผลไม้ต่าง ๆ ที่ไม่มีกาก เกสขทั้ง 5 มีเนย

ใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย (น้ำตาล) และสิ่งที่ใช้ประกอบ เป็นยา ที่นิยมใช้กันก็ได้แก่ มะขามป้อม ผลสมอ พริก เกลือ กระเทียม และมีสิ่งอื่น ๆ ที่ท่านจัดเข้าในกลุ่มนี้ เช่น น้ำหวาน น้ำอติลล ชากาแฟ น้ำขิง ผงโกโก้หรือช็อกโกแลตนั้นเอง (ต้องไม่มีส่วนผสมของอาหาร เช่น ถั่ว เป็นต้น) หรือน้ำตาลรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นน้ำตาลหรือน้ำอ้อย ไม่มีส่วนผสมของอาหารอย่างอื่น ท่านก็อนุโลมเข้าในสิ่งที่จะพึงฉันได้ แม้ในวิกาล ดูจากพระไตรปิฎก เอาเฉพาะในส่วนที่เป็นพุทธรูป (คำสอนจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า) พระพุทธเจ้า อนุญาตน้ำผลไม้ทุกชนิด ไม่ได้ลงรายละเอียดเจาะจงว่าผลเล็กผลใหญ่ขนาดไหน ขอยกจากที่บัญญัติไว้ดังนี้ ปานะ เครื่องดื่ม. น้ำสำหรับดื่ม ที่คั้นจากลูกไม้ (น้ำคั้นผลไม้) จัดเป็นยามกาลิก ท่านแสดงไว้ 8 ชนิด คือ 1. อมพพาน น้ำมะม่วง 2. ชมพพาน น้ำชมพู หรือน้ำหว่า 3. โจจพาน น้ำกล้วยมีเม็ด 4. โมจพาน น้ำกล้วยไม่มีเม็ด 5. มรูกพาน น้ำมะพร้าว (ต้องเจือน้ำจึงจะควร) 6. มุททิกพาน น้ำลูกจันทน์หรือจันทน์ 7. สาลูกพาน น้ำเหาะอุบล 8. ผารูกพาน น้ำมะพร้าวหรือลิ้นจี่ นิยมเรียกว่า อัญฐานหรือ น้ำอัญฐาน (ปานะ 8 อย่าง) ส่วนนมกล่อม น้ำผลไม้ น้ำอติลล ชากาแฟ โอวัลติน ที่นิยมกัน ในปัจจุบัน คงต้องดูที่วัดนั้น ๆ ด้วย ถ้าจะให้ดีก็ถามพระเสียก่อนว่าท่านเคร่งครัดแค่ไหน ปานะอะไรที่ฉันได้ จะได้ไม่ถูกตำหนิ น้ำปานะ (ยามกาลิก) ของรับประเคนไว้ และฉันได้ชั่ว วันหนึ่ง กับ คั้นหนึ่ง ได้แก่ ปานะ คือ น้ำผลไม้ผลไม้ทุกชนิด ที่ทรงอนุญาต ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตน้ำผลไม้ทุกชนิด" (พระวินัยปิฎก.2540 : 87)

ในปัจจุบันนี้อาหารที่พระสงฆ์ฉันได้ในเวลาหลังเพล ประกอบไปด้วย พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต น้ำปานะหรือน้ำดื่ม 8 ชนิดคือ 1.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลมะม่วง 2.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลหว่า 3.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลกล้วยมีเม็ด 4.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลกล้วยไม่มีเม็ด 5.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลมะขาง 6.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลจันทน์ หรือผลจันทน์ 7.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลเหาะอุบล 8.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลมะพร้าว หรือผลลิ้นจี่ และทรงอนุญาตน้ำผลไม้ทุกชนิด ยกเว้นน้ำดื่มเมล็ดข้าวเปลือก และผลไม้ที่มีผลใหญ่กว่าผลมะตูม หรือผลมะขวิด น้ำใบไม้ทุกชนิด น้ำผักดอง น้ำดอกไม้ทุกชนิด เว้นน้ำดอกมะขาง และทรงอนุญาตน้ำอ้อยสด เว้นผลไม้ที่มีผลใหญ่กว่าผลมะตูม หรือผลมะขวิด วิธีทำก็ต้องคั้นเอาแต่น้ำ และกรองให้ไม่มีกาก จะทำให้สุกด้วยแสงอาทิตย์ก็ได้ * แต่ห้ามผ่านการสุกด้วยไฟ

ด้วยสาเหตุนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาอาหารที่พระสงฆ์ฉันได้หลังเวลาเพล : ยามวิกาล โดยมีรายละเอียดดังนี้คือ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการถวายอาหารในสมัยครั้งพุทธกาล เพื่อศึกษาเกี่ยวกับอาหารที่ภิกษุฉันได้หลังเวลาเพล : ยามวิกาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการถวายอาหารในสมัยครั้งพุทธกาล
2. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับอาหารที่ภิกษุฉันได้หลังเวลาเพล : ยามวิกาล

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิชาการนี้เป็นบทความเชิงเอกสาร (Document Research) โดยได้แบ่งเป็นขั้นตอนรายละเอียดดังนี้

1. เพื่อประเมินองค์ความรู้เกี่ยวกับอาหารที่พระสงฆ์ฉันได้หลังเวลาเพล : ยามวิกาล โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านอาหารที่ปรากฏในสมัยพุทธกาล
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบไปด้วย 1.ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา 2.ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสาธารณสุข 3.ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านอาหาร
3. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้จัดประชุมย่อยเพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้ได้ตกผลึกและมีคุณภาพตลอดจนถึงผู้ทรงคุณวุฒิ ในที่นี้ประกอบไปด้วย 1.ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนา 2.ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสาธารณสุข 3.ผู้ทรงคุณวุฒิด้านอาหาร
4. เครื่องมือการวิจัยประกอบไปด้วย แบบสอบถาม แบบสำรวจและเอกสารประชุมกลุ่มย่อย
5. การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
6. วิเคราะห์ข้อมูล
7. สรุปข้อมูลการวิจัย
8. นำงานวิจัยไปเผยแพร่ทั้งในระดับชาติ และนานาชาติ

การอภิปรายผล

บทความวิชาการเรื่องอาหารที่พระสงฆ์ฉันได้หลังเวลาเพล : ยามวิกาล มีงานวิจัยที่สอดคล้องดังต่อไปนี้คือ พัฒนารูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพเครือข่ายพระภิกษุสงฆ์ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการสร้างเสริมสุขภาพให้กับพระภิกษุสงฆ์ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ควบคู่ไปกับการมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองที่เหมาะสมซึ่งไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัย โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนพุทธศาสนิกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำ ให้พระภิกษุสงฆ์ได้รับการพัฒนาระดับสภาวะสุขภาพให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีอันจะเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดความมั่นคงยั่งยืนคู่กับสังคมไทยสืบต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

การถวายอาหารในสมัยครั้งพุทธกาล ผลการวิจัย พบว่า พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยไว้ว่า ให้พระฉันภัตตาหารภายในเวลาที่กำหนดนั้น คือ ตั้งแต่เวลาเช้าถึงเวลาเพล สืบเนื่องมาจากช่วงแรก ๆ ได้มีพระภิกษุฉันเพียงมื้อเดียว ต่อมาก็มีการบิณฑบาตจนถึงเวลากลางคืน ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนและติเตียนภิกษุ จึงเป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติพระวินัยให้มีการฉันอาหารภายในเวลาที่กำหนด เพื่อให้ภิกษุมีกนายน้อยสันโดษ และเพื่อไม่ให้รบกวนชาวบ้านจนเกินไป จะทำให้เสื่อมศรัทธา และเมื่อพระพุทธเจ้าได้เล็งเห็นคุณค่าของการถวายอาหารในสมัยครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าจึงได้ทรงตรัสว่า เมื่อเราฉันอาหารในเวลาก่อนภัตครั้งเดียว ย่อมรู้สึกว่าเป็นมีอาพาธน้อย มีโรเงาบาง กายเบา มีกำลัง และมีความสำราญเกิดขึ้น

อาหารที่ภิกษุฉันได้หลังเวลาเพล : ยามวิกาล ผลการวิจัย พบว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต น้ำปานะ หรือน้ำดื่ม 8 ชนิด คือ 1.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลมะม่วง 2.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลหว่า 3.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลกล้วยมีเมล็ด 4.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลกล้วยไม่มีเมล็ด 5.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลมะขาง 6.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลจันทน์ หรือผลองุ่น 7.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลเหาะบัว 8.น้ำปานะ ที่ทำด้วยผลมะปราง หรือผลลิ้นจี่ และทรงอนุญาตน้ำผลไม้ทุกชนิด ยกเว้นน้ำดื่มเมล็ดข้าวเปลือก และผลไม้ที่มีผลใหญ่กว่าผลมะตูม หรือผลมะขวิด น้ำไปไม้ทุกชนิด น้ำผักดอง น้ำดอกไม้ทุกชนิด เว้นน้ำดอกมะขาง และทรงอนุญาตน้ำอ้อยสด เว้นผลไม้ที่มีผลใหญ่กว่าผลมะตูม หรือผลมะขวิด วิธีทำ ก็ต้องคั้นเอาแต่น้ำ และกรองให้ไม่มีกาก จะทำให้สุกด้วยแสงอาทิตย์ก็ได้ แต่ห้ามผ่านการสุกด้วยไฟ ผลไม้ที่ใช้ประกอบในยา ได้แก่ มะขามป้อม และสมอ พริก เกลือ กระเทียม เป็นต้น สามารถฉันได้ทุกเวลา ในเวลาวิกาลพระท่านสามารถ ดื่มน้ำผลไม้ได้ทุกชนิด ส่วนน้ำที่ห้ามพระสงฆ์ดื่มในยามวิกาล น้ำจากมหาผล คือ ผลไม้ใหญ่ 9 ชนิด คือ ผลตาล ผลมะพร้าว ผลขนุน ผลสาเก น้ำเต้า พักเขียว แตงไทย แตงโม และฟักทอง น้ำที่ได้จากธัญชาติ 7 ชนิด มี ข้าวสาลี ข้าวเปลือก หนูกับแก้ว ข้าวละมาน ลูกเดือย ข้าวแดง ข้าวฟ่าง น้ำที่ได้จากพืชจำพวกถั่ว มีถั่วเขียว ถั่วเหลือง เป็นต้น รวมถึงน้ำมันสด ก็ไม่จัดเป็นน้ำปานะ เพราะนมสดถือเป็นโภชนะ (คืออาหาร) ประณีต ไม่ควรดื่มในยามวิกาล ส่วนโภชนะอันประณีตอีก 5 อย่าง คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย แม้จะเป็นอาหารแต่ก็เป็นเภสัช คือ ยาด้วย พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ฉันได้ทั้งในกาลและวิกาล คือ ฉันได้ไม่จำกัดเวลา

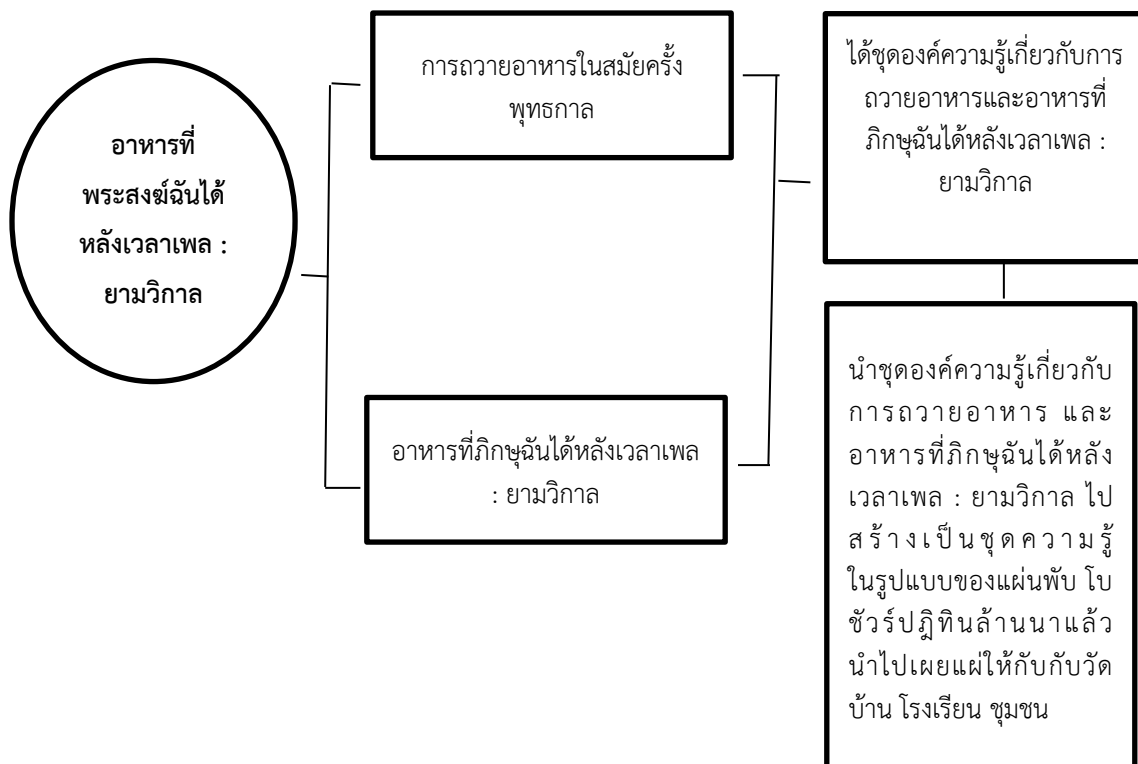
ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับ ควรมีการศึกษาริบททางวัฒนธรรมและสังคมของการถวายภัตตาหารของ อุบาสก อุบาสิกา โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ประกอบไปด้วย เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และ ผู้ว่าราชการจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานวัฒนธรรม ตลอดจนถึง

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัยและพัฒนา

ควรมีการศึกษางานวิจัยเรื่อง อาหารที่พระสงฆ์ฉันได้หลังเวลาเพล : ยามวิกาล นำองค์ความรู้ที่ได้ไปสร้าง ชุมความรู้ดังต่อไปนี้คือ

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2546). พระไตรปิฎกและ อรรถกถาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระอานนท์ อานนโท. (2554). พฤติกรรมการตักบาตรและถวายภัตตาหาร เพื่อสุขภาพที่ดีของพระสงฆ์. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.

ชวนพิศ สุทัศเสนีย์. (2534). การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารและการดูแลสุขภาพตนเองของพระภิกษุสงฆ์ ในเขตทวีวัฒนากรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สายันต์ ไพเราะญจิตร. (2560). อาหารที่อุบาสก อุบาสิกา ควรถวายให้กับพระสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : บริษัทศูนย์การพิมพ์แกน จันทน์ จำกัด.

มานพ กลิ่นรักษา. (2560). ภัตตาหารที่ฉันได้หลังเวลาเพล. กรุงเทพมหานคร : บริษัทศูนย์การพิมพ์แกน จันทน์ จำกัด.

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 “งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการใช้สังคม”

(Research and Creative Work on Buddhism for Social Service)

วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2563 ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สุนีย์ ทองจันทร์ และคณะ. (2560). **คติและแนวคิดเกี่ยวกับการฉันทาหารของที่พระสงฆ์: ศึกษากรณีเกาะเมือง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.**